

MAKROEKONOMIE

ZÁKLADNÍ KURZ

TOMÁŠ PAVELKA

Makroekonomie

Tomáš Pavelka

Makroekonomie

ZÁKLADNÍ KURZ

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU
Praha 2006

Autor

Ing. Tomáš Pavelka, Ph.D., (nar. 1975) absolvoval provozně podnikatelský obor na Zemědělské fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. V roce 2003 úspěšně dokončil doktorské studium na Národohospodářské fakultě Vysoké školy ekonomické v Praze v oboru obecné ekonomické teorie a dějiny ekonomických teorií. Pedagogicky působil na katedře makroekonomie Národohospodářské fakulty Vysoké školy ekonomické v Praze a katedře ekonomických teorií Provozně ekonomické fakulty České zemědělské univerzity v Praze. V současnosti vyučuje základní kurzy makroekonomie a mikroekonomie na Vysoké škole ekonomie a managementu a Vysoké škole ekonomické v Praze, zároveň je ekonomickým analytikem Českomoravské konfederace odborových svazů. Pedagogicky spolupracuje také s Institutem svazu účetních. Je autorem několika populárních a odborných ekonomických článků a publikací cvičebnicového charakteru.

Předmluva

Vážení čtenáři, učební text makroekonomie, který právě držíte v rukách, vychází a značně rozšiřuje text, jenž byl v elektronické podobě k dispozici studentům Vysoké školy ekonomie a managementu v minulosti. Ačkoliv je primárně určen zejména studentům Vysoké školy ekonomie a managementu, je podle mého názoru vhodný i pro studenty bakalářského stupně jiných vysokých škol.

Obsahem si tento učební text klade za cíl seznámit studenty se standardními základy makroekonomie. Pokrývá všechny nejdůležitější okruhy makroekonomické problematiky.

Po seznámení se s ekonomikou a základními ekonomickými subjekty v ekonomii je v druhé kapitole věnována pozornost nejčastěji používanému ukazateli výkonnosti ekonomiky: hrubému domácímu produktu, včetně ukazatelům z něho odvozených. Ve třetí kapitole se probírá první z ekonomických modelů, a to model důchod výdaje. Dozvíme se, jak je jednotlivými faktory determinován rovnovážný produkt. Čtvrtá kapitola je zaměřena na peníze. Mimo jiné ukážeme, jak v ekonomice dochází k tvorbě peněz. V páté kapitole se seznámíme s modelem agregátní poptávky a agregátní nabídky. Bude vysvětleno, jak právě interakcí agregátní nabídky a poptávky je determinován reálný produkt a cenová hladina. Šestá kapitola se skládá ze dvou podkapitol. V té první je věnována pozornost krátkodobým výkyvům ekonomik a druhá část jejich dlouhodobému růstu. V sedmé a osmé kapitole jsou probírány dva nejčastěji zmiňované makroekonomické problémy: nezaměstnanost a inflace. Vztahu domácí ekonomiky se zahraničím jsou věnovány následující dvě kapitoly. V deváté kapitole se podrobněji seznámíme s problematikou měnového kurzu a v desáté kapitole s problematikou platební bilance. Jedenáctá kapitola popisuje úlohu centrální banky v ekonomice. Dvanáctá kapitola pak shrnuje úlohu vlády v ekonomice. Poslední třináctá kapitola pojednává o teoriích mezinárodního obchodu a obchodní politice.

Celý text je doplněn nejčerstvějšími statistickými daty, které mohou osvětlit a oživit probíranou teorii.

Při psaní textu jsem se striktně držel jednoho základního pravidla, jehož nedodržování mi občas vadí v některých jiných publikacích, a to zásady nevnucovat v žádném případě čtenáři osobní názor na fungování ekonomiky. Celý text je proto koncipován tak, aby poskytl čtenáři pomoc pro vytvoření si vlastního názoru o makroekonomických jevech, které ho obklopují v každodenním životě. Neobsahuje tudíž žádné hodnotové soudy, jako zda má vláda zasahovat do ekonomiky nebo ne, v jakém rozsahu má být centrální banka nezávislá, máme-li v České republice vysoké daně nebo ne apod.

Na závěr bych chtěl jmenovitě poděkovat několika osobám: Lindě Majerové, bez ní by tento text vyšel pravděpodobně až po uplynutí mnohem delší doby, Ing. Honzovi Martinovi Rolencovi za jeho pomoc při tvorbě první verze tohoto textu a také oběma recenzentům za jejich podnětné připomínky: Mgr. Pavlovi Neseťovi a Ing. Václavovi Žďárkovi.

Budu vděčen za jakékoliv připomínky, které mi můžete zaslat na elektronickou adresu: tomas.pavelka@vsem.cz

Makroekonomie

Tomáš Pavelka

Recenzenti: Mgr. Pavel Neseš a Ing. Václav Žďárek

Copyright © Vysoká škola ekonomie a managementu 2006.

Vydání první. Všechna práva vyhrazena.

ISBN 80-86730-02-6

Vysoká škola ekonomie a managementu

www.vsem.cz

Žádná část této publikace nesmí být publikována a šířena žádným způsobem a v žádné podobě bez výslovného svolení vydavatele.

Obsah

1. Úvod do makroekonomie	5
1.1 Ekonomie, mikroekonomie, makroekonomie	6
1.2 Základní makroekonomické ukazatele	8
1.3 Makroekonomický koloběh	9
1.4 Zásahy do ekonomiky	11
2. Ukazatele ekonomické výkonnosti	17
2.1 Hrubý domácí produkt	18
2.2 Metody výpočtu hrubého domácího produktu	20
2.3 Nominální a reálný hrubý domácí produkt	24
2.4 Čistý domácí produkt	25
2.5 Hrubý národní důchod	26
2.6 Disponibilní důchod	27
2.7 Mezinárodní srovnání	27
2.8 Hrubý domácí produkt a ekonomický blahobyt	28
3. Výdaje a rovnovážný hrubý domácí produkt.	37
3.1 Spotřeba	38
3.2 Investice	42
3.3 Rovnovážný HDP v dvousektorové ekonomice	43
3.4 Rovnovážný HDP ve třísektorové ekonomice	46
3.5 Rovnovážný HDP ve čtyřsektorové ekonomice	49
3.6 Změny rovnovážného produktu	51
4. Peníze	61
4.1 Historie vzniku peněz	62
4.2 Funkce peněz	63
4.3 Nabídka peněz	64
4.4 Poptávka po penězích	70
4.5 Trh peněz	72
4.6 Nominální a reálná úroková míra	74

5. Agregátní poptávka a agregátní nabídka	81
5.1 Agregátní poptávka	82
5.2 Agregátní nabídka	85
5.3 Agregátní poptávka a agregátní nabídka - rovnováha	87
6. Hospodářské cykly a ekonomický růst	97
6.1 Hospodářské cykly	98
6.2 Ekonomický růst	103
7. Nezaměstnanost	113
7.1 Měření nezaměstnanosti	114
7.2 Typy nezaměstnanosti	116
7.3 Plná zaměstnanost a přirozená míra nezaměstnanosti	118
7.4 Dobrovolná a nedobrovolná nezaměstnanost	119
7.5 Dopady nezaměstnanosti	122
7.6 Politika zaměstnanosti	123
8. Inflace	131
8.1 Měření inflace	132
8.2 Příčiny inflace	136
8.3 Závažnost inflace	138
8.4 Dopady inflace	140
8.5 Protiinflační politika	142
8.6 Phillipsova křivka – inflace a nezaměstnanost	143
8.7 Phillipsova křivka a model AD-AS	147
8.8 Deflace	148
9. Měnový kurz	157
9.1 Nominální měnový kurz	158
9.2 Měnový trh	159
9.3 Měnové arbitráže	160
9.4 Parita kupních sil	161
9.5 Parita úrokových sazeb	164
9.6 Systémy měnových kurzů	165
10. Platební bilance, zahraniční zadluženost	175
10.1 Platební bilance	176
10.2 Zahraniční dluh	182

11. Měnová politika – shrnutí	191
11.1 Centrální banka	192
11.2 Podoba měnové politiky	193
11.3 Expanzivní měnová politika	195
11.4 Restriktivní měnová politika	196
11.5 Peněžní zásoba a inflace	197
11.6 Formy měnové politiky	198
11.7 Problémy měnové politiky	200
11.8 Měnová politika a otevřená ekonomika	201
12. Fiskální politika – shrnutí	211
12.1 Státní rozpočet	212
12.2 Státní dluh	214
12.3 Veřejné rozpočty a veřejný dluh	216
12.4 Formy fiskální politiky	218
12.5 Expanzivní fiskální politika	219
12.6 Restriktivní fiskální politika	221
12.7 Skutečné, strukturální a cyklické saldo rozpočtu	222
12.8 Daně a Lafferova křivka	224
12.9 Problémy fiskální politiky	226
12.10 Fiskální politika a otevřená ekonomika	227
13. Mezinárodní obchod a obchodní politika	237
13.1 Teorie mezinárodního obchodu	238
13.2 Volný obchod a protekcionismus	241
Přílohy	251
Glosář	252
Vzorové testy	263
Řešení vzorových testů	272
Řešení příkladů a úkolů	272
Literatura	274
Seznam použitých zkratk	276
Odkazy na statistická data	277

Jak používat tuto učebnici

Tuto knihu můžete jednoduše přečíst od začátku do konce, ale mnohem užitečnější vám bude s perem a papírem. Nejeftivnější formou učení je aktivní učení, a proto jsme naplnili text cvičeními, abyste se přesvědčili, jak učivo zvládáte. Každá kapitola také obsahuje cíle, souhrn kapitoly a rychlý kviz. Následující body vám objasní, jak s knihou pracovat co nejeftivněji:

- a)** Vyberte si kapitolu, kterou budete studovat, přečtěte si úvod a cíle na začátku kapitoly.
- b)** Potom si přečtěte souhrn kapitoly na jejím konci (před rychlým kvizem a odpověďmi ke cvičením.) Neočekávejte, že tento krátký závěr znamená v této fázi příliš mnoho, ale zkuste, zda můžete spojit některý z probraných bodů s některým z cílů.
- c)** Poté si přečtěte samotnou kapitolu. Vyřešte jednotlivá cvičení tak, jak jdou za sebou. Největší prospěch ze cvičení získáte, pokud si své odpovědi napíšete předem a poté je zkontrolujete s odpověďmi na konci kapitoly.
- d)** Při čtení používejte poznámkový sloupec a přidávejte vlastní komentáře, odkazy na další materiál atd. Pokuste se formulovat své vlastní názory. V ekonomii je mnoho věcí otázkou výkladu a často je zde prostor pro alternativní názory. Čím hlubší dialog s knihou provedete, tím více ze svého studia získáte.
- e)** Až dočtete kapitolu, znovu si přečtěte souhrn kapitoly. Poté se vraťte k cílům na začátku kapitoly a položte si otázku, zda jste jich dosáhli.
- f)** Nakonec upevněte své znalosti tím, že písemně vyřešíte příklady v závěru kapitoly. Svě odpovědi si můžete zkontrolovat tak, že se podíváte zpět do textu. Návrat k textu a hledání významných detailů dále zlepší pochopení předmětu.
- g)** Nakonec si zkontrolujte svá řešení v přehledu správných odpovědí, který naleznete v závěru publikace.

Značky a symboly v učebním textu

Struktura distančních učebních textů je rozdílná již na první pohled, a to např. v zařazování grafických symbolů – značek.

Specifické grafické značky umístěné na okraji stránky upozorňují na definice, cvičení, příklady s postupem řešení, klíčová slova a shrnutí kapitol. Značky by měly studenta intuitivně vést tak, aby se již po krátkém seznámení s distanční učebnicí dokázal v textu rychle a snadno orientovat.

Poznámky

Označuje místo pro poznámky (vždy na začátku stránky v širším okraji).

Definice

Upozorňuje na definici nebo poučku pro dané téma.

Cvičení

Označuje jednotlivá číselovaná cvičení, jejichž řešení je uvedeno na konci kapitoly.

Příklad - případová studie

Označuje příklady s postupem řešení na konci kapitoly.

Klíčová slova

Upozorňuje na důležité výrazy či odborné termíny nezbytné pro orientaci v daném tématu.

Shrnutí kapitoly

Shrnutí kapitoly se zařazuje na konec dané kapitoly. Přehledně, ve strukturovaných bodech shrnuje to nejpodstatnější z předchozího textu.

1

kapitola

Úvod do makroekonomie

1. kapitola

Úvod do makroekonomie

„Správné dělení by bylo podle mého názoru rozdělení jednak na teorii jednotlivého průmyslového odvětví nebo podniku, kde by byly prozkoumány odměny a rozdělování mezi různými způsoby využívání daného množství zdrojů, a jednak na teorii produkce a zaměstnanosti jako celku.“

John Maynard Keynes¹⁾

V této kapitole se seznámíte

- s předmětem zkoumání ekonomie,
- s tím, jaký je rozdíl mezi makroekonomií a mikroekonomií,
- se základními makroekonomickými subjekty a makroekonomickým koloběhem,
- s tím, že existuje rovnost úspor a investic v ekonomice,
- s možnostmi zásahu státu do ekonomiky.

Úvod

Úvodem tohoto učebního textu si musíme odpovědět na otázku, co vlastně chápeme pod pojmem „makroekonomie“. Je makroekonomie samostatná vědecká disciplína, nebo je součástí nějaké širší pojeté vědy? Kdy vlastně došlo ke vzniku makroekonomie, odkdy se člověk zabývá řešením makroekonomických otázek? Co je středem pozornosti lidí zabývajících se makroekonomií, jakých cílů chce makroekonomie dosáhnout? Je studium makroekonomie prospěšné pouze pro určitý úzký okruh tvůrců hospodářské politiky nebo má i přínos pro každodenní život „běžného“ člověka?

¹⁾ J. M. Keynes: *Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz*. NČAV, Praha 1963, s. 281–282.
J. M. Keynes: *významný anglický ekonom (1883–1946)*.

1.1

Ekonomie, mikroekonomie, makroekonomie

Na otázku, zda je makroekonomie samostatnou vědou, nebo je součástí širěji pojaté vědy – ekonomie, lze odpovědět, že v převládající míře dominuje názor, že ačkoliv si z praktických důvodů rozdělujeme ekonomii na makroekonomii a mikroekonomii, ve skutečnosti máme pouze jednu vědu, a to ekonomii.

Nejčastěji je ekonomie definována následovně:

DEFINICE:**Ekonomie**

zkoumá alokaci vzácných zdrojů mezi alternativní využití.

Ekonomie jako samostatná věda se konstituovala od poloviny 18. století. V té době byla v centru pozornosti ekonomie tvorba a rozdělování bohatství. Soustředění na mikroekonomické otázky (je nutné však upozornit, že v té době ještě neexistovalo členění na makroekonomii a mikroekonomii) kulminovalo v poslední třetině 19. století, kdy se do popředí zájmu ekonomie dostávala teorie spotřebitele, firmy, dílčí či všeobecné rovnováhy. Teprve ve 30. letech 20. století se v souvislosti s celosvětovou hospodářskou krizí dostávají do popředí zájmu ekonomie makroekonomické otázky. Samotný pojem „makroekonomie“, který je dnes zcela běžně používán, zavedl norský ekonom Ragnar A. K. Frisch v roce 1933. Rozčlenění ekonomie na makroekonomii a mikroekonomii se dnes přisuzuje zejména J. M. Keynesovi. Na začátku této kapitoly je uveden citát z jeho nejznámější knihy: Obecné teorie zaměstnanosti, úroku a peněz, která znamenala přelom v ekonomické teorii. Z tohoto citátu můžeme odvodit, čím se odlišuje makroekonomie od mikroekonomie.

Mikroekonomie věnuje svou pozornost studiu chování individuálních subjektů v ekonomice, jako je chování spotřebitele či firmy. Studuje dílčí trhy, jako např. trh jednoho konkrétního výrobku, trh jednoho výrobního faktoru. Mikroekonomie nám tedy dává např. odpověď, jakou cenu stanoví monopolní výrobce psacích strojů za svůj produkt a kolik těchto psacích strojů vyrobí, aby maximalizoval zisk. Mikroekonomie vysvětluje, proč si spotřebitel koupí při daném důchodu jeden obraz a tři knihy a ne jinou kombinaci těchto výrobků atd.

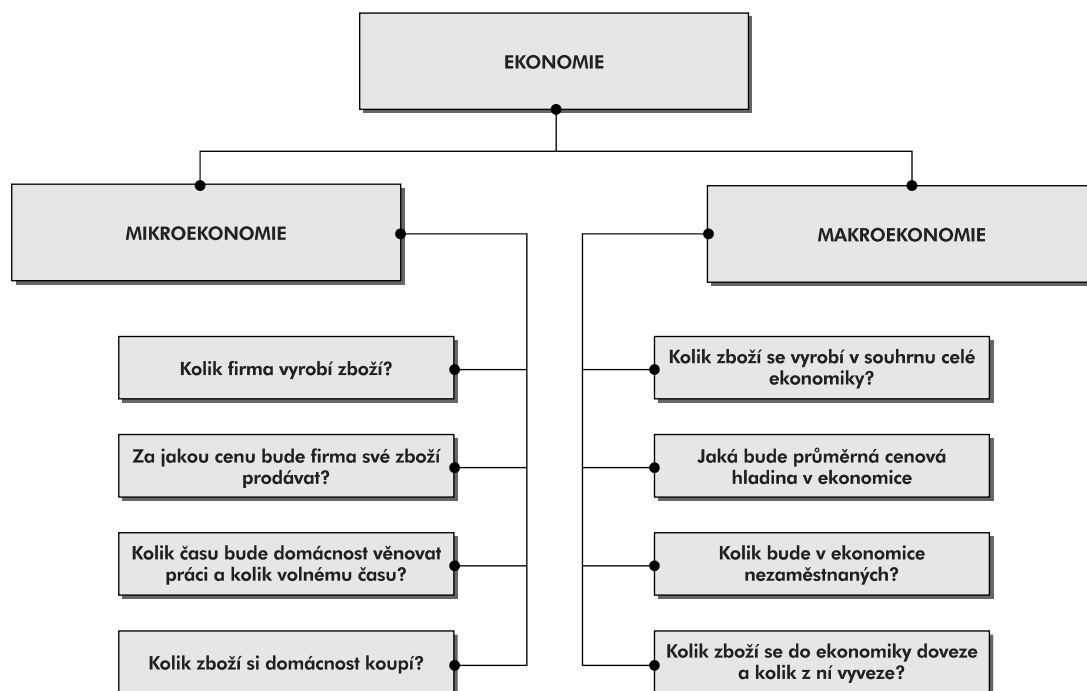
Makroekonomie se zabývá ekonomikou jako celkem. Studuje příčiny vývoje a následné dopady agregovaných proměnných. Mezi základní agregované ukazatele lze zařadit hrubý domácí produkt, všeobecnou cenovou hladinu (inflaci), nezaměstnanost a také vztah k zahraničí vyjádřený rozdílem exportu a importu statků neboli tzv. obchodní bilance.

Pro pochopení rozdílu mezi makroekonomií a mikroekonomií lze využít obr. 1.1, ve kterém jsou nastíněny některé otázky, které si jednotlivé části ekonomie kladou.

Jak již bylo uvedeno, nelze makroekonomii a mikroekonomii od sebe zcela separovat. Jsou navzájem silně provázané. Mikroekonomie bere některé proměnné, které determinujeme v makroekonomii jako dané. Např. si v následujících kapitolách odvodíme z hrubého domácího produktu disponibilní důchod, který pak mikroekonomie bere v úvahu při rozhodování spotřebitelů. Na druhou stranu, jestliže makroekonomie vysvětluje dopady např. snížení daní, musí vědět, jak na toto snížení budou reagovat firmy nebo spotřebitelé, a v této souvislosti se makroekonomie opírá o mikroekonomii.

OBRÁZEK 1.1

Mikroekonomie vs. makroekonomie

Význam makroekonomie

Makroekonomie má svůj nezastupitelný význam zejména pro tvůrce hospodářské politiky a tím pro celou společnost. Makroekonomie dává tvůrcům hospodářské politiky návody, jak se vyhnout vysoké míře inflace, jak zabránit ekonomické recesi, jak odstranit vysokou nezaměstnanost, jakým opatřením podpořit ekonomický růst a s tím úzce související blahobyt společnosti... Makroekonomie však má význam i pro firmy, pro podnikatele, ale také pro běžného spotřebitele. Vládní opatření v oblasti makroekonomie (např. zvýšení vládních nákupů statků a služeb za účelem odstranění nezaměstnanosti) bude mít dopady na odbyt firem. Změna úrokových sazeb centrální bankou má dopady na investiční aktivitu firem na rozhodování o úsporách (a tím i o spotřebě) spotřebitelů atd.

Pozitivní a normativní ekonomie

Ekonomie může nabývat v podstatě dvou podob: pozitivní a normativní.

Pozitivní ekonomie je pouhý popis ekonomiky – např. kolik je nezaměstnaných, jaké hodnoty dosahuje hrubý domácí produkt, jaká je míra inflace...

Normativní ekonomii chápeme hodnotové soudy. Je to stanovení určité normy, pravidla... Např. měly by se snížit daně, míra inflace je velmi vysoká, stát by měl poskytovat podpory v nezaměstnanosti...

CVIČENÍ 1

V poslední době se často mluví o vysokém deficitu veřejných financí České republiky. Často je výše deficitu v poměru k HDP spojována s přijetím eura. Podmínkou pro přijetí eura je mimo jiné i předpoklad, že deficit veřejných financí nepřekročí 3% hrubého domácího produktu. Jak byste tento výrok komentovali z pohledu pozitivní a normativní ekonomie?

1.2

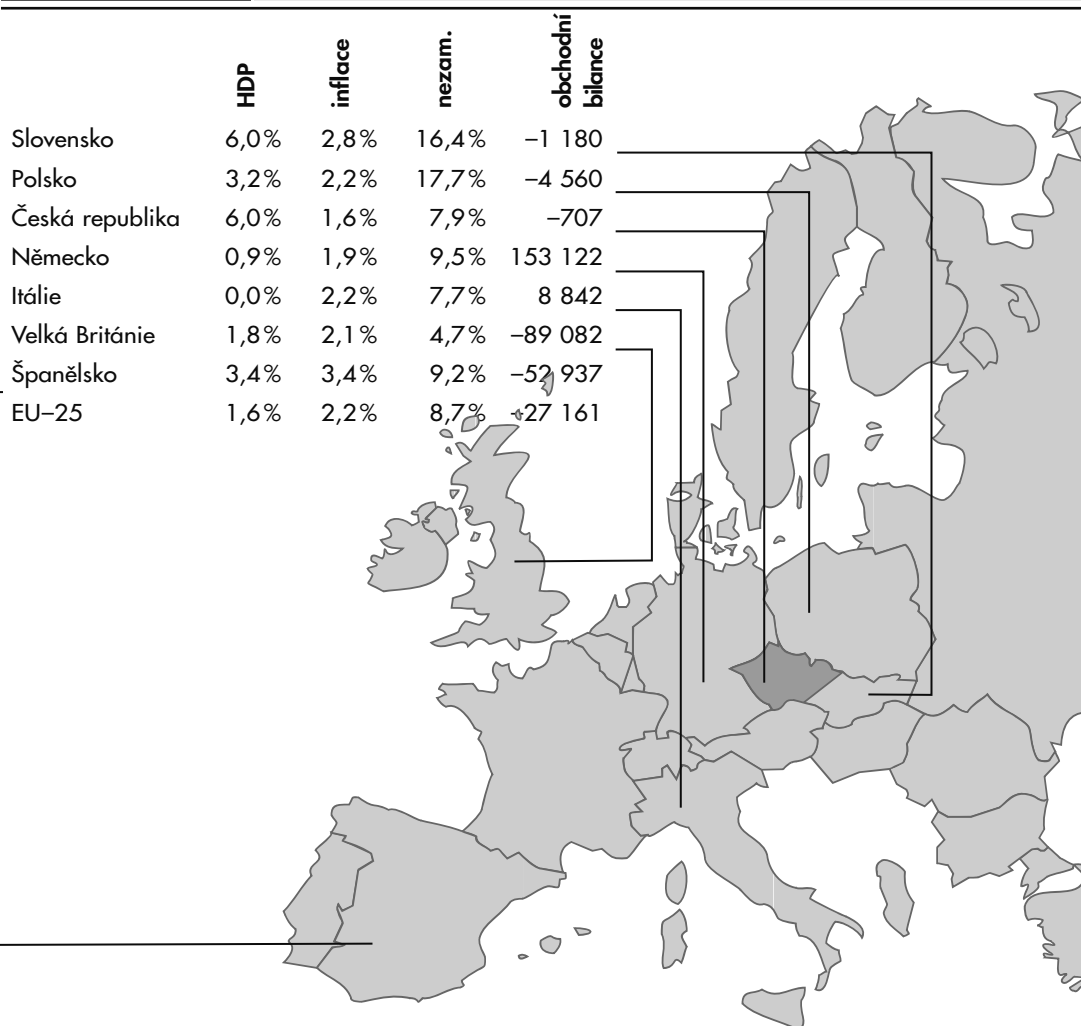
Základní makroekonomické ukazatele

Při definování rozdílu mezi makroekonomií a mikroekonomií jsme uvedli, že makroekonomie zkoumá agregované proměnné. Mezi nejdůležitější jsme zařadili hrubý domácí produkt, inflaci, nezaměstnanost a obchodní bilanci. Na následujícím obr. 1.2 jsou u některých vybraných států Evropské unie zachyceny hodnoty hrubého domácího produktu, inflace a míry nezaměstnanosti za rok 2005 a obchodní bilance za rok 2004. Hrubý domácí produkt, který zjednodušeně zachycuje, kolik se v dané ekonomice vyrobí finálních statků, je vyjádřen jako meziroční tempo růstu. Míra inflace vypovídá o tom, jak se za daný rok změnila průměrná cenová hladina v ekonomice. Míra nezaměstnanosti vyjadřuje, kolik procent lidí z tzv. ekonomicky aktivního obyvatelstva je nezaměstnaných. Obchodní bilance je rozdíl mezi vývozem a dovozem.

Každému z těchto ukazatelů se budeme věnovat v tomto učebním textu dále podrobně. Na základě získaných znalostí byste již pak měli být schopni nejen správně interpretovat tyto makroekonomické ukazatele, ale i porozumět jejich vývoji a možnostem jejich zlepšení.

OBRÁZEK 1.2

Základní makroekonomické ukazatele ve vybraných státech EU

HDP – meziroční změna reálného HDP v %. Míra inflace – je počítána z HCPI's. Míra nezaměstnanosti je mezinárodně srovnatelná. Obchodní bilance – v milionech eur. Údaje pro HDP, míru inflace a míru nezaměstnanosti jsou za rok 2005. Údaje pro obchodní bilanci jsou za rok 2004.

Pramen: Eurostat

1.3

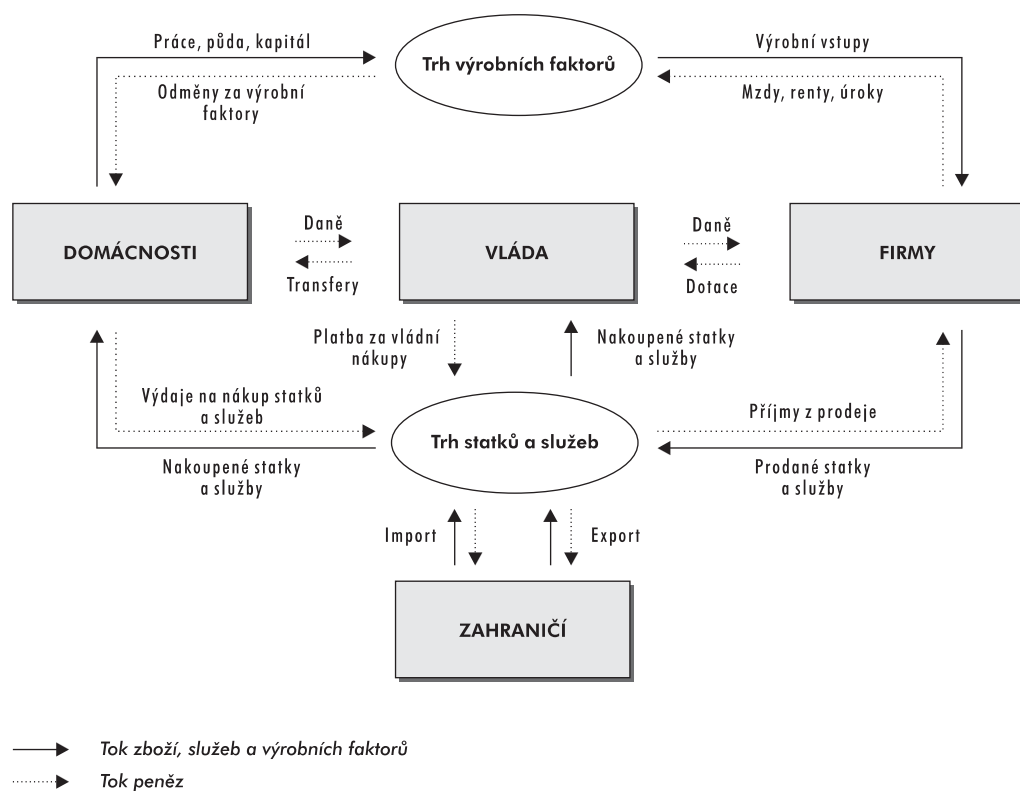
Makroekonomický koloběh

Ekonomika je systém, kde se střetávají miliony ekonomických subjektů, kde probíhají miliony transakcí. Komplexní zachycení ekonomiky je tedy prakticky nemožné. Pro základní pochopení však můžeme zakreslit zjednodušující model – makroekonomický koloběh. Ten je zachycen na obr. 1.3.

Existují čtyři základní typy makroekonomických subjektů: domácnosti, firmy, vláda a zahraničí. Mezi nimi probíhají jednak reálné toky (toky zboží a služeb, výrobních faktorů) a jednak peněžní toky (toky důchodů a plateb).

OBRAZEK 1.3

Makroekonomický koloběh

Ve vrchní části makroekonomického koloběhu je trh výrobních faktorů, na který přicházejí se svou nabídkou práce, půdy a kapitálu domácnosti. Stranu poptávající na tomto trhu vytvářejí firmy, které si tyto výrobní faktory pronajímají a vyrábějí pomocí nich svou produkci. Domácnosti za poskytnutí svých výrobních faktorů dostávají od firem odměny – důchody: mzdy za výrobní faktor práci, renty za výrobní faktor půdu a úrok za výrobní faktor kapitál.

Spodní část makroekonomického koloběhu zachycuje trh statků a služeb. Firmy, které pomocí pronajatých výrobních faktorů vytvořily určitou produkci, tvoří stranu nabízející. Domácnosti, které obdržely důchody za své výrobní faktory, tvoří na trhu statků a služeb stranu poptávající. Zahraničí je subjektem, který na trhu statků a služeb vytváří jak stranu poptávající – ve formě exportu, tak i stranu nabízející – ve formě importu. Posledním subjektem je vláda, která na trhu statků a služeb vytváří stranu poptávající.

Kde vláda vezme prostředky na nákup statků a služeb, je zachyceno v prostřední části makroekonomického koloběhu. Své příjmy získává vláda z daní – od domácností a firem. Část těchto

příjmů vláda použije na nákup statků a služeb a zbývající část poskytne zpět domácnostem v podobě transferů a nebo firmám v podobě dotací.

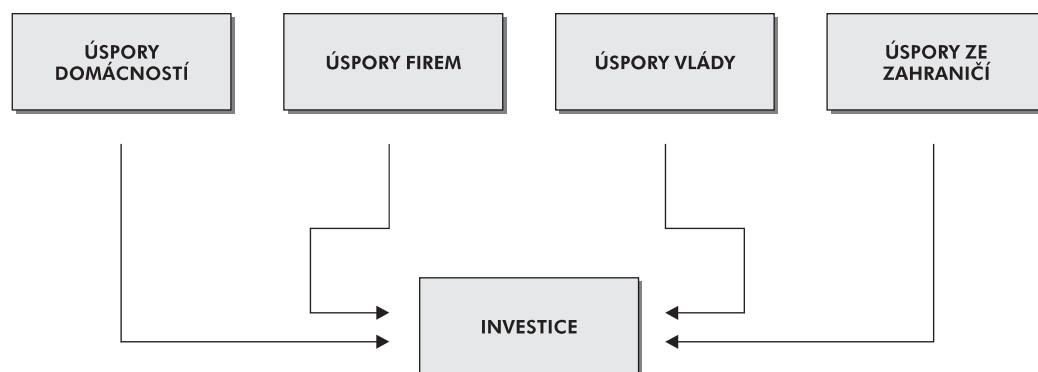
Právě jsme popsali, jak jsou základní makroekonomické subjekty zapojeny do makroekonomického koloběhu. Samotný koloběh znamená, že je uzavřený, jako by z něho nic vně neunikalo. Podívejme se však, jaké komplikace mohou nastat. Domácnosti dostaly za své výrobní faktory důchod, který utratily za statky a služby. Jenomže domácnosti celý svůj důchod utratit nemusí, část z něho mohou uspořit. Podobně firmy mají určitý zisk, který nerozdělí mezi své vlastníky, můžeme tedy říci, že i firmy část zisku uspoří (nerozdělený zisk). A co vláda? Vláda hospodář s určitými příjmy a s určitými výdaji. Saldo rozpočtu může být kladné, nulové nebo záporné. Jestliže vláda utratí méně, než vybere, také v podstatě vytváří úspory. Podobně i ze zahraničí mohou plynout do domácí země úspory – pokud domácí země více doveze než vyveze (zahraničí financuje domácí výdaje).

Jestliže ale jednotlivé makroekonomické subjekty vytvářejí úspory, není tím makroekonomický koloběh přerušen? Neztrácí se část toku důchodu v podobě úspor někam vně makroekonomický koloběh?

Následující obr. 1.4 znázorňuje, že tomu tak není. Úspory²⁾ jednotlivých makroekonomických subjektů slouží k financování investic. A investice jsou vlastně produkcí firem.

OBRÁZEK 1.4

Rovnost úspor a investic

Zapamatujme si tedy, že v ekonomice vždy platí rovnost celkových úspor a celkových investic. Tato rovnost dostala označení **základní makroekonomická identita**.

CVIČENÍ 2

Výše jsme uvedli, že vláda podobně jako ostatní makroekonomické subjekty vytváří úspory. Děje se tak v případě, že má vyšší příjmy než výdaje. Co se však stane, když vláda bude mít deficit rozpočtu? Bude neustále platit rovnost úspor a investic?

²⁾ Součet úspor domácností a úspor firem se označuje jako soukromé úspory.

1.4

Zásahy do ekonomiky

V ekonomické teorii nalezneme spoustu rozdílných názorů, které se snaží postihnout fungování ekonomiky. Velmi zjednodušeně můžeme rozdělit názory na dvě základní skupiny. Zastánci první tvrdí, že ekonomika funguje správně na principu laissez-faire, neboli v ekonomice funguje vnitřní vyrovnávací mechanismus, který bez zásahu státu uvádí ekonomiku automaticky do stavu rovnováhy. Přístup této skupiny lze označit za přístup liberální.

Naopak zastánci druhé skupiny tvrdí, že ekonomika trpí stavy nerovnováh, které nebudou odstraněny bez zásahu z vnějšku (státu). Tyto zásahy mohou mít různou podobu. Mezi ty základní, kterým bude věnována pozornost v dalších kapitolách tohoto učebního textu, lze zařadit:

- Fiskální politiku: jedná se o zásahy státu (vlády) prostřednictvím příjmové a výdajové stránky veřejných rozpočtů.
- Monetární (měnovou) politiku: jedná se o zásahy prostřednictvím množství peněz v ekonomice a prostřednictvím jejich cen. Zpravidla ji provádí centrální banka.
- Kurzovou politiku: jde o zásahy do ekonomiky prostřednictvím ovlivňování měnového kurzu. Zpravidla ji opět provádí centrální banka. Měnová politika je, jak si ukážeme v dalším textu, úzce propojená s monetární.
- Obchodní politiku: jedná se o zásahy do ekonomiky prostřednictvím cel, kvót, ale i např. hygienických a veterinárních norem.

Klíčová slova

ekonomie

mikroekonomie

makroekonomie

pozitivní ekonomie

normativní ekonomie

makroekonomický koloběh

měnová politika

makroekonomické subjekty

reálné toky

peněžní toky

základní makroekonomická identita

fiskální politika

monetární politika

obchodní politika

Shrnutí

- Ekonomie zkoumá alokaci vzácných zdrojů mezi alternativní použití.
- Ekonomii běžně dělíme na mikroekonomii a makroekonomii.
- Mikroekonomie se zabývá dílčími subjekty na trhu a zkoumá dílčí trhy.
- Makroekonomie zkoumá ekonomiku jako celek.
- Makroekonomickými subjekty jsou: domácnosti, firmy, vláda, zahraničí.
- Makroekonomický koloběh zjednodušeně zachycuje vzájemné vztahy mezi jednotlivými makroekonomickými subjekty. Tyto vztahy mohou být v podobě reálných toků nebo peněžních toků.
- Pozitivní ekonomie je pouhým popisem stavu. Normativní ekonomie přináší hodnotové soudy.
- Celkové úspory v ekonomice se rovnají celkovým investicím v ekonomice.

- Zásahy státu do ekonomiky mohou mít podobu fiskální, monetární, měnové a obchodní politiky.

Odovědi ke cvičením

- 1) Jde o stanovení určité normy. Zde tedy deficit veřejných rozpočtů (tzn. součtu rozpočtů státu, krajů, obcí a měst, mimorozpočtových fondů atd. – viz podrobně v kapitole Fiskální politika) nesmí překročit 3 % HDP. Tento výrok bychom tedy zařadili do normativní oblasti ekonomie.
- 2) Pokud má vláda vyšší výdaje než příjmy hospodaří s deficitem. Tomuto deficitu můžeme také říkat záporné úspory vlády. Deficit musí vláda nějakým způsobem financovat, půjčí si tedy z úspor ostatních makroekonomických subjektů. Celkové úspory poté budou nižší. Nic to však nemění na našem tvrzení o rovnosti celkových úspor a celkových investic.

Příklady a úkoly

- 1) Makroekonomie studuje níže uvedené veličiny s výjimkou:
 - a) exportu a importu mezi Českou republikou a Spojenými státy,
 - b) míru inflace v České republice,
 - c) výši kolejného,
 - d) celkovou produkci české ekonomiky.
- 2) Který z následujících výroků lze zařadit do oblasti pozitivní ekonomie:
 - a) míra inflace by neměla být vyšší než 8 %,
 - b) schodek státního rozpočtu nesmí překročit 3 %,
 - c) je potřeba udržovat vyrovnanost mezi exportem a importem,
 - d) míra nezaměstnanosti činí 10 %.
- 3) Fiskální politikou rozumíme ovlivňování ekonomiky prostřednictvím:
 - a) změn množství peněz v ekonomice,
 - b) změn měnového kurzu,
 - c) změn vládních nákupů,
 - d) žádná z výše uvedených možností není správná.
- 4) Monetární politikou rozumíme ovlivňování ekonomiky prostřednictvím:
 - a) změn daňové soustavy,
 - b) změn peněžní zásoby,
 - c) změn cel,
 - d) změn v podporách nezaměstnanosti.

- 5) Základní makroekonomickou identitou, kterou lze odvodit i z makroekonomického koloběhu, nazýváme následující vztah:
- a) rovnost celkových úspor a celkových investic,
 - b) rovnost míry inflace a míry nezaměstnanosti,
 - c) rovnost vládních výdajů a vládních příjmů,
 - d) rovnost exportu a importu.

Otázky ve vzorových testech:

Varianta 1: 1

Varianta 2: 1